

„Hugsaðu málið, hugsaðu málproskaröskun DLD“

Þóra Sæunn Úlfsdóttir

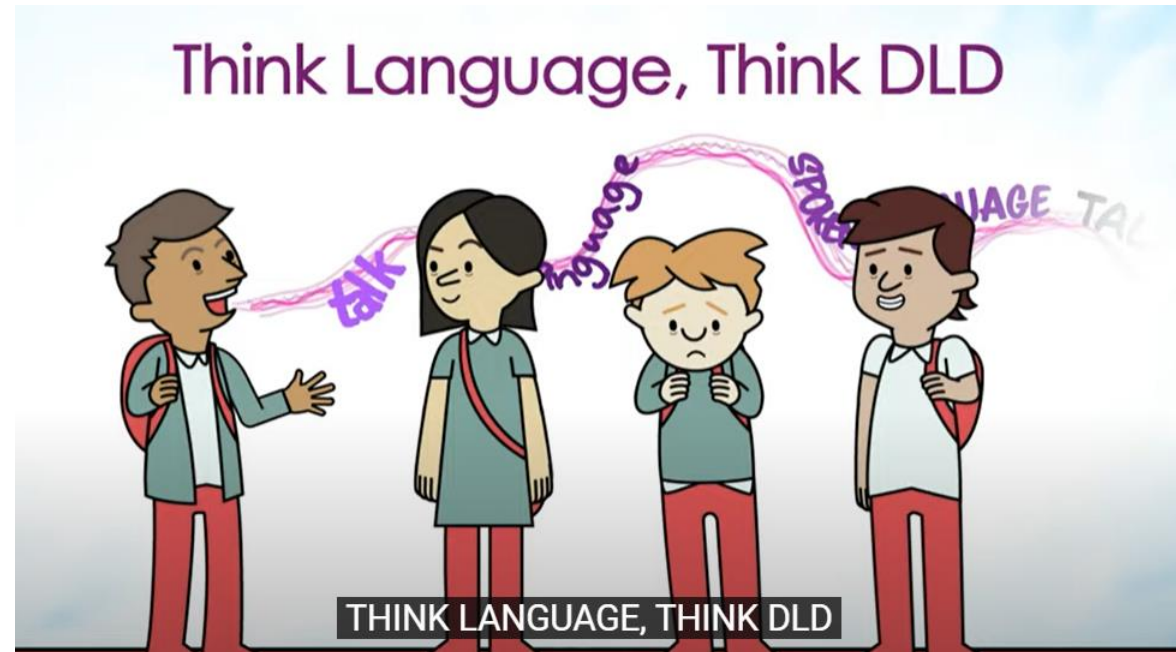
Sigrún Jónína Baldursdóttir

Í tilefni af degi málproskaröskunar DLD 2021

#ThinkLanguage #ThinkDLD

15.10.2021

- <https://www.youtube.com/watch?v=MU1inVSISFo>

TVÖ BÖRN Í MEÐALSTÓRUM BEKK ERU MEÐ MÁLPROSKA- RÖSKUN - DLD

Dagur
málproskaröskunar - DLD
er föstudaginn
15. október 2021

#HugsaðuMálið
#HugsaðuMálproskaröskunDLD

RADLD.ORG

RADLD
RAISING
AWARENESS OF
DEVELOPMENTAL
LANGUAGE DISORDER

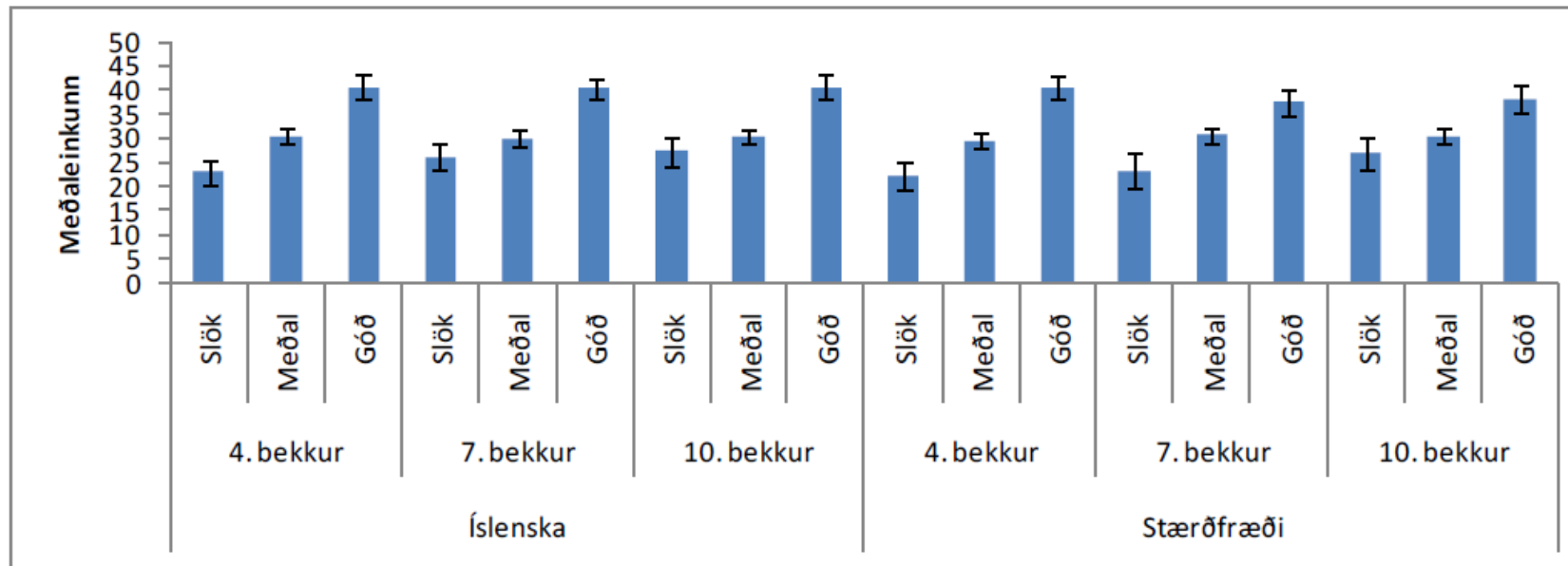
Málproski og læsi eru nátengd fyrirbæri

Málproski er grunur undir lestrarfærni

Forspárgildi málproskarannsókna

Langtímarannsókn-forspárgildi málproskamælinga

Marktæk fylgni var á milli niðurstaðna á Hljóm 2 og niðurstaðna á samræmdum prófum. Einnig kom fram fylgni milli TOLD-2 prófsins og árangurs á samræmdum prófum.

1 AF HVERJUM 14 HAFA DULDA SKERÐINGU SEM KALLAST MÁLPROSKA- RÖSKUN - DLD

Dagur
málproskaröskunar - DLD
er föstudaginn
15. október 2021

#HugsaðuMálið
#HugsaðuMálproskaröskunDLD

RADLD.ORG

RADLD
RAISING
AWARENESS OF
DEVELOPMENTAL
LANGUAGE DISORDER

Hvernig má styðja við orðaforðanám nemenda með DLD

- Kenna börnum og unglingum með málproskaröskun DLD orðaforða á skýran og beinan hátt
- Nota **beina orðaforðakennsla** (Direct Vocabulary Instruction)
- **Tryggja** að þau fái fjölmörg tækifæri til að:
 - heyra ný orð (auditory cue)
 - sjá þau skrifuð (visual cue)
 - segja þau (oral language) í fjölbreyttum aðstæðum
 - skrifa þau (written language)

Hvernig veljum við orð til að kenna /leggja áherslu á?

Velja orð sem eru **sérstaklega mikilvæg** fyrir nemendur:

- Orð sem skipta máli til að læra ákveðið efni.
 - Ef verið er að kenna um regnskóga gætu orðin verndun, líffræðileg fjölbreytileiki og skógareyðing verið mikilvæg
- Orð sem koma oft fyrir í kennslu eru mikilvæg t.d. *samantekt, tilgáta og umræður*
- Orð sem hægt er að kenna fyrirfram s.s. áður en farið er ferð, í próf eða áður en byrjað er að lesa nýja skáldsögu
- Orð sem eru notuð í ráðgjöf t.d. pirraður, kvíðin og seigla

Aðferðir sem nýtast við orðaforðanám

- **Sjónrænar stoðir** s.s. kort, orðavefir, orðaveggir og búa til myndrænt tákn fyrir ný orð
- **Hugarflugsfundir** til að finna lykilorð til að leita að efni á netinu
- **Nota nýju orðin** í fjölbreyttum verkefnum bekkjarins s.s. í stafsetningaræfingum, verkefnablöðum, krossgátum og leiðbeiningum með verkefnum (útskýringum)
- **Orð vikunnar**: Velja mikilvæg orð sem hægt er að nota í fjölmörgum aðstæðum í kennslu og nýtist í mörgum fögum
- Kennið **byggingu orða** (myndunarfræði orðs) svo hægt sé að brjóta lengri orð niður í hluta til að átta sig á merkingu t.d. glað-ari, ó-dug-leg-ur, á-kveð-inn.

frh.

- Kennið að **nýta samhengi** (ályktunarhæfni út frá **bakgrunnspekkingu**) til að átta sig á merkingu óþekktra orða
- Kenna þarf orðaforða **allra námsgreina**
- Mjög mikilvægt er að kenna orðaforða **stærðfræðinnar** og nýta t.d. ofangreindar aðferðir til þess til að auka líkurnar á að allir skilji
- Það að skilja ekki tungumálið sem notað er í stærðfræðikennslu er oft stærsta hindrunin í að ná tökum á stærðfræði

MÁLPROSKARÖSKUN - DLD HEFUR ÁHRIF Á FÓLK ÓHÁÐ ALDRI, KYNI EÐA ÞJÓÐERNI

Dagur
málproskaröskunar - DLD
er föstudaginn
15. október 2021

#HugsaðuMálið
#HugsaðuMálproskaröskunDLD

RADLD.ORG

RADLD
RAISING
AWARENESS OF
DEVELOPMENTAL
LANGUAGE DISORDER

Hvernig er best að styðja við nemanda sem á erfitt með heyrnræna úrvinnslu?

- Í skólastofunni þarf að vera **jöfn áhersla** á munnlega-, sjónræna- og athafnamiðaða kennslu. Ekki bara að hlusta
- Gefðu nemendunum **nægan tíma** til að vinna úr upplýsingum og spurningum
- Reyndu að **draga úr hljóðáreitum í bekknum** þegar **innlögn** er í gangi, s.s. hljóð sem eru truflandi og samræður í umhverfinu
- Veldu af **kostgæfni** hvar nemandinn situr t.d. nálægt kennaranum, í fjarlægð frá málgefnum nemendum í bekknum
- **Takmarkaðu** heyrnrænar upplýsingar. Hafðu setningarnar stuttar!

frh.

- Dæmigerð fyrirmæli í bekk gætu verið:
„Áður en þú ferð út úr stofunni, þarftu að klára stærðfræðidæmin sem þú hefur verið að vinna að, skrá hjá þér heimavinnuna sem þú átt að gera í kvöld og skila verkefnunum sem þú kláraðir heima í gær“
- Nemandi með málproskaröskun DLD nær e.t.v. bara upplýsingunum um að „**fara út úr stofunni**“. Þetta er ástæða þess að þeir lenda oft í vandræðum fyrir að hlusta ekki
 - Farðu oft til þeirra og athugaðu hvort þeir hafi ekki **skilið** fyrirmæli og hvort þeir **muna** upplýsingarnar
 - Notaðu **fjölbreyttar aðferðir** s.s. sjónrænar stundatöflur fyrir verkefnaskil, verkefnaplan í mörgum skrefum og dragðu saman lykilupplýsingar
- Mundu að ef þeir skilja þetta ekki í fyrsta sinn þá er það ekki vegna þess að þeir eru latir, annars hugar eða ekki að hlusta almennilega
- Þeir eru með **vandamál á sviði heyrnrænnar úrvinnslu (málskilningur)**

Hvað finnst nemendum með DLD erfitt, varðandi að nota flókið mál og að draga ályktanir?

- Eiga erfitt með að hafa **yfirsýn yfir atburðárás í sögu** s.s. að átta sig á undirliggjandi skilaboðum hennar (hefur áhrif á lesskilning)
- Eiga í erfiðleikum með að **túlka og greina texta** eins og gert er ráð fyrir hjá jafnöldrum:
 - eru föst í „hver, hvað, hvenær, hvar“ stiginu í munnlegri tjáningu og rituðum texta,
 - í stað þess að ráða við „hvernig og hvers vegna“ eins og jafnaldrar
- Eiga í erfiðleikum með **félagsleg samskipti** s.s. að fylgja eftir vísbendingum, hröðu spjalli í hóp, bröndurum og hárfínum blæbrigðum í samtölum unglinga og í samskiptum á samskiptamiðlum

frh.

- Átta sig ekki á **flóknari málnotkun** s.s. háði. Ef þeir hafa hagað sér illa og fullorðinn segir við þá, „ég geri ráð fyrir að þér finnist að þú sért mjög klár“ með tilheyrandi hljómfalli og svipbrigðum, þá gætu nemendur með DLD haldið að verið sé að hrósa þeim fyrir hversu klárir þeir eru, og þannig brugðist við á óviðeigandi hátt
- Eiga erfitt með **mál sem hefur óeiginlega merkingu** s.s. orðatiltæki málshætti, myndhverfingar og samlíkingar („allt ber að sama brunni“, „maður er manns gaman“, „hún er blind eins og nýfæddur kettlingur“)
- Eiga í erfiðleikum með þessa gerð tungumálsins og þurfa stuðning

Hvernig er best að styðja við flókna notkun tungumálsins þar sem dregnar eru ályktanir?

- Vertu á verði þegar þú notar líkingar eða óeiginlega merkingu máls og reyndu að segja beint það sem þú meinar
- Í stað þess að segja: „Ætli við þurfum ekki að bíða þar til Jón er búin að klára fréttir dagsins“, segðu þá “Jón hættu að tala núna, við ætlum að fara að vinna.”
- Ungt fólk með málproskaröskun DLD misskilur oft fyrirmæli, fræðslu og upplýsingar. Eftir því sem þau eldast, verða **ritaðar** leiðbeiningar óhlutstæðari og flóknari, t.d. í íslensku, samfélagsfræði, náttúrufræði og list- og verkgreinum
- Kennarar geta aðstoðað með því að nota orðaforða og hugtök sem eru nemendunum kunnug og eytt tíma í að kenna og útskýra námsefnið með því að nota **bæði** flókin og einföld hugtök

STUÐNINGUR FRÁ KENNURUM OG TALMEINAFRÆÐINGUM SKIPTIR SKÖPUM

Dagur málproskaröskunar - DLD er föstudaginn
15. október 2021

#HugsaðuMálið
#HugsaðuMálproskaröskunDLD

RADLD.ORG

RADLD
RAISING AWARENESS OF
DEVELOPMENTAL
LANGUAGE DISORDER

Hvernig styðjum við nemendur sem gengur illa að ná tókum á læsi?

➤ Að gera ritað mál aðgengilegra

- Brjóttu upp efnið á blaðsíðunum, skiptu því upp í minni hluta
 - Styttu setningar, notaðu stærra letur, feitletraðu fyrirsagnir og hafðu bil á milli efnisgreina
 - Notaðu sjónrænar stoðir þar sem það er hægt s.s. sjónrænt skipulag, tímalínur og hugarkort
 - Ef mögulegt hafðu val um uppsetningu texta t.d. myndasögur, myndbönd og hljóðbækur
- Nemendur með málproskaröskun DLD bugast auðveldlega ef þeir sjá þéttskrifaðan texta með smáu letri

Sjónrænn rammi í vinnu

Útbúið **sjónrænan ramma/**
skapalón til að hjálpa nemendum í
ritunarverkefnum

Fyrst...

Næst...

Síðast...

**EINSTAKLINGAR MED
MÁLPROSKARÖSKUN - DLD
EIGA Í ERFIÐLEIKUM MED AÐ TALA OG
SKILJA TUNGUMÁLIÐ**

Dagur málproskaröskunar - DLD er föstudaginn
15. október 2021

#HugsaðuMálið
#HugsaðuMálproskaröskunDLD

RADLD.ORG

RADLD
RAISING
AWARENESS OF
DEVELOPMENTAL
LANGUAGE DISORDER

Málproskaröskun DLD

(e. *Developmental Language Disorder DLD*)

1. Málproskaröskun DLD er þegar börn eða fullorðnir eiga í erfiðleikum með að tala eða skilja
2. Málproskaröskun er falin og vangreind.
3. Málproskaröskun DLD kemur fyrir hjá 1 af hverju 14 börnum (7,6%)
4. Málproskaröskun DLD hefur áhrif á læsi, nám, vináttu og tilfinningalega líðan
5. Stuðningur og skilningur allra skiptir sköpum
6. Málproskaröskun DLD vex ekki af fólki

Frekari upplýsingar

- **Upplýsingar um DLD má finna á síðunum <https://www.malefli.is/>, <https://dldandme.org/> <https://radld.org/>**
- **Hægt að hafa samband malefli@malefli.is**
- **Fyrir áhugasama: upplýsingar um ályktunarhæfni https://laesisvefurinn.is/wp-content/uploads/2021/04/lesid_milli_lina_2021.pdf**

Takk fyrir okkur